

Kosola puhujana

Aarni Virtanen: "Toimikaa, älkää odottako". Vihtori Kosolan puheiden muutokset 1929–1936. Jyväskylä Studies in Humanities 271, Jyväskylän yliopisto 2015. 412 s. ISBN 978-951-39-6396-5.

Olen usein valittanut, kuinka maailmansotien välisen ajan kuva viinoutuu, kun tutkijat, mediasta puhumattakaan, kiinnostuvat vain sen ääri-ilmioistä. Sen sijaan harva on kiinnittänyt huomiota siihen rauhallisena pysyneeseen noin 80 prosenttiin, joka todellisuudessa piti valtaa. Suomalaisten selkäytimessä on ajan suomalaisesta porvarista vain Pohjantähden Rautajärvi ja nuori Salpakari.

Toisaalta ääriilikkeiden tutkimus on ollut kätevä kanava tutkimukselliseen vertailuun. Lapuan liikettä on tarkasteltu varoittavana esimerkkinä ja sitä ja sen seuraajaa IKL:ää on pidetty suomalaisen fasismin esimerkkeinä. Ne ovat olleet Suomen panos suuren, traagisen merkityksen saaneen eurooppalaisen ilmiön todellisuudesta, eikä tämän tutkimuksen kysyntä tunnu loppuvan. Koska ääriilikkeisiin liittyy ajallisen etäisyyden kasvaessa yhä myyttisempiä näkemyksiä ja niitä käsitellään myös hyvin värityneissä ei-akateemisissa esityksissä, uusia näkökulmia aihepiiriin avaavat tutkimukset puoltavat ilman muuta paikkaansa. Uusille yrittäjille on toki myös

eduksi, etteivät he joudu lähtemään tutkimukselliseen umpihiin, vaan taustalla on leegio kotimaisia tutkijoita: Lauri Hyvämäki, Toivo Nygård, Mikko Uola, Juha Siltala, Martti Ahti, Tapio Huttula, Esa Ruuskanen, Reijo Perälä, Lasse Kangas, Mika Siironen, Jussi Niinistö. Monet muutkin ovat vähintään sivunneet ilmiötä. Sitä paitsi Vihtori Kosolalla on rosoineen yhä paikkansa pohjalaisessa perinteessä omana 1930-luvun häjynään, eräänlaisena poliittisena rannanjärvenä.

Aarni Virtasen valitsema näkökulma keskittyy Vihtori Kosolan puheisiin, eikä tavoitteena ole ollut kirjoittaa Kosolan elämäkertaa tai muuten seurata laajemmin hänen toimintaansa. Näkökulma on tuore ja puolustaa paikkaansa. Virtanen onnistuu antamaan uutta tutkimusperinteelle, jonka voisi olettaa olleen jo varsin kattava.

Tekijä on ollut erittäin perusteellinen etsiessään lähteitä ja työhönsä liittyvää aiempaa kirjallisuutta, mukaan lukien kansainvälistä tutkimusta. En ole koskaan nähnyt missään historia-alan väitöskirjassa näin pitkää kirjallisuusluetteloa. Tekijää on syytä kiittää myös siitä, että hän puristaa aineistonsa tunnistamaan lähes kaiken mahdollisen: kirjallisuus ei ole ollut koriste, vaan sitä käytetään hyväksi analyysien tekemiseen. Ne puolestaan ovat perusteltuja ja vakuuttavia.

Toteutusta voi silti myös osin kritisoida. Käsitteille valittu käsitteellis-temaattinen pohja on toki legitiimi: Virtanen erittelee puheista merkittävimmät teemat ja käy ne yksitellen läpi. Niitä ovat Kosola Lapuan liikkeessä ja IKL:ssä, Lapuan liikkeen ja IKL:n aatteelliset kontekstit, puheiden vaikutuskohdet, poliittiset ja aatteelliset viholliset sekä Kosolan vaatimat ratkaisut. Alaluvut rakentuvat Kosolan käyttämien argumenttien ja kohteiden pohjalta. Kun historiassa kuitenkin on kyse tapahtumista ja prosesseista, ja kun kohteen ase-

massa ja toiminnan reunaehdoissa tapahtuu niin selkeitä muutoksia kuin Kosolan tapauksessa – talonpoikaismarssin keulakuvasta vanhiin ja puoluejohtajasta poliittiseen ostrakismokseen – tämä ilman muuta vaikutti kaikkeen mahdolliseen Kosolan puheissa. Tekijä on itsekin havainnut Kosolan puheissa jopa kuusi erilaista vaihetta, josten on sääli, ettei tätä kehityskaarta ole otettu jäsentelyn pohjaksi ja tarkasteltu valittuja teemoja näiden periodien sisällä. Nyt tekijä joutuu jatkuviin toistoihin, ja lukija törmää jokaisessa pää- ja alaluvussa samaan tarinaan. Hankaluus korostuu, kun monet alaluvut ovat kovin pitkiä.

Sen sijaan detaljivirheitä löytyy tuskin lainkaan, eikä etenkään tutkimuksen fokuksen avainasioista. Hiukan särähtää sivujen 226–228 tulkinta, jossa katsotaan Kosolan puheen edustaneen ainakin siinä tapauksessa eräänlaista viidakon lakia, kaikkien taistelua kaikkia vastaan. Oman näkemyksensä mukaan Lapuan liike ja Kosola kuitenkin tavoittelivat harmoniaa, niin nurinkuriselta kuin se nyt voikin kuulostaa muiluttajien ollessa kyseessä. Heidän mielessään oli 1800-luvun ja 1900-luvun alun konservatiivinen velvollisuusetiikka, jossa jokainen oli ymmärtänyt oman paikkansa ja tehtävänsä ja oli siten yhteisen kokonaisuuden osanen. Tämä nostalginen haavekuva maailmasta (jota ei sellaiseenaan koskaan ollut ollut) asetettiin ihanteeksi uuden ajan ”mekaanista tasa-arvoa” vastaan. Se oli tavoite, joka oli saavutettava taistelun kautta, koska ”pienet poliitikot” olivat turmelleet isänmaan asiat.

Kaikissa pääasioissa Virtanen kuitenkin onnistuu toteuttamaan tutkimustehtävänsä. Tuloksena on arvokas lisä Vihtori Kosolan, Lapuan liikkeen ja IKL:n tuntemukseen uudesta näkökulmasta – etenkin siitä, millaisiin omiin arvoihin ja viholliskuviin retoriikka ra-

kentui ja kuinka vivahteikas esimerkiksi kuva suomalaisesta työväestöstä oli. Ikuisuuskysymykseen ”oliko Kosola fasisti vai ei” Virtanen ei pyri vastaamaan, mikä on tässä fokuksessa oikea ratkaisu.

Ja ehkä Kosolakin oli joissain asioissa oikeassa. Hänhän totesi vuonna 1935: ”Ne (lapuanliikkeen ja IKL:n historiat) ovat kerran historiankirjoittajiemme mielenkiintoisia aiheita, ehkäpä tohtorinväitöskirja-aiheita.” Ehkä loppujen lopuksi toisessakin lausahduksessaan: ”Turha puhe on perikadon siemen.”

PROFESSORI VESA VARES

TURUN YLIOPISTO